

4. Волков Б.С. Психология юности и молодости/ Б. С. Волков.- Москва: Трикста, 2006.-256с.
5. Кон И. С. В поисках себя: личность и ее самосознание / И. С. Кон. - Москва, 1984 с. – 335с.
6. Артюхова Ю.В. Ценности и воспитание / Ю.В. Артюхова // Педагогика. - 1999р. - № 4 – С.117-121.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія особистості і спілкування//Л. Орбан-Лембрік. - Київ: Либідь,2004-576с.
8. Хмелів Є. Дослідження ціннісних орієнтації учнів середніх і старших класів/ Є. Хмелів // Виховання школярів. - 2001 - № 8. - С.10-13.
9. Эскакусто Т. В. Тренинг позитивного мышления. Коррекция счастья и благополучия / Т. В. Эскакусто. – Ростов н/Д: Феникс, 2012. – 427с.

УДК 159.9

Ковальова А. Ю.

Гендерний розвиток дітей дошкільного віку

Анотація. В статті висвітлено суть і зміст гендерного розвитку дітей дошкільного віку в педагогічній психології, його завдання й принципи. Проаналізовано подібності та відмінності формування гендерних уявлень хлопчиків і дівчаток дошкільного віку. Розглянуто поняття гендер, гендерне виховання, маскуліність і феміність, гіпергендерні чоловіки, гіпергендерні жінки, гендерна ідентичність, гендерні уявлення.

Ключові слова: гендер, гендерне виховання, гендерна ідентичність, гендерні уявлення, маскуліність і феміність, гіпергендерні чоловіки, гіпергендерні жінки.

Аннотация. В статье отражена суть и содержание гендерного развития детей дошкольного возраста в педагогической психологии, его задачи и принципы. Проанализированы сходства и различия формирования гендерных представлений мальчиков и девочек дошкольного возраста. Рассмотрены понятия гендер, гендерное воспитание, маскулинность, гипергендерные мужчины, гипергендерные женщины, гендерная идентичность, гендерные представления.

Ключевые слова: гендер, гендерне воспитание, гендерная идентичность, гендерные представления, маскулинность, феминность, гипергендерные мужчины, гипергендерные женщины.

Summary. In the article the essence and content of gender development of preschool children in educational psychology, its objectives and principles. Analyzed the similarities and differences of gender representations forming boys and girls preschool age. The concept of gender, gender education, masculinity, hiperhenderni men, hiperhenderni women, gender identity, gender representation.

Keywords: gender, gender education, gender identity, gender representation, masculinity, hiperhenderni men, hiperhenderni women.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення питання гендеру набули великої популярності. Проте, доволі рідко зустрічаються в психологічних джерелах психокорекційні методи, які забезпечують формування гендерних уявлень у хлопчиків дошкільного віку. Їх вивчення є важливим, оскільки вони виступають головним компонентом самосвідомості та самоідентифікації дитини. Увага звернена саме на хлопчиків дошкільного віку через те, що гендерна ідентифікація представників чоловічої статі значно ускладнена багатьма факторами: недостатня кількість моделей типово-чоловічої поведінки (неповні, функціонально-неповні сім'ї), значно більше часу хлопчик проводить з представницями жіночої статі, трансформаційні процеси людства, що ставлять підвищені вимоги до представників «сильної статі», суспільні тенденції до уніфікації статі, гендерна стереотипність мислення, що заперечують будь-які прояви статево-нетипової поведінки, відсутність усвідомленого батьківства, відсутність гендерної освіченості батьків, наявність амбівалентних почуттів у батька чи матері.

Інтерес обумовлений тим, що сучасні вимоги індивідуального підходу до формування особистості не можуть ігнорувати гендерні особливості дитини, так як це біосоціокультурні характеристики. Сучасні пріоритети у вихованні хлопчиків і дівчаток полягають не в закріпленні жорстких стандартів маскулінності і фемінності, а у вивченні потенціалу партнерських взаємин між хлопчиками і дівчатками, вихованні людського в жінці і чоловікові, щирості, взаєморозуміння, взаємодоповнюваності.

Нейропсихологи, фізіологи, психологи і педагоги вважають, що формування гендерної стійкості обумовлено соціокультурними нормами і залежить в першу чергу від ставлення батьків до дитини, характеру батьківських установок і прихильності як матері до дитини, так і дитини до матері, а також від виховання його в дошкільному освітньому закладі. Однак зміст роботи з дошкільниками з урахуванням їх гендерних особливостей розроблено недостатньо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дошкільний вік є надзвичайно важливим, оскільки в цей період відбувається стрімкий розвиток інтелекту, емоцій, характеру. Дошкільник є чутливим до зовнішніх подразників, піддатливим до емоційного впливу (Л. Виготський, Л. Венгер, Л. Ельконін, А. Кошелева, З. Карпенко, В. Мухіна).

Так, проблему гендерного виховання дітей дошкільного віку досліджували О.О. Кудрявцева, А.Я. Коменський, С.А. Марутян, А.А. Палій, П.В. Плісенко, О.В. Прозументик, Т.А. Репіна, В.О. Сухомлинський, Л.Г. Тараннікова, К.Д. Ушинський, С.В. Шаповалова [3, с. 26].

Нові трансформаційні процеси у світовій спільноті й у нашій державі, початок ери повноправності буття жінки та чоловіка потребують глибшого осмислення соціально-психологічних механізмів набуття дитиною гендерної ідентичності як передумови повноцінної реалізації «Я».

Наукові дослідження довели, що висока фемінність у жінок та маскулінність у чоловіків у сучасному суспільстві не завжди є гарантією їхнього соціального та психологічного благополуччя. Сьогодні все більше вчених

пов'язують розв'язання цього завдання з реалізацією гендерного підходу в освіті тому, що саме гендерний підхід орієнтований на формування й утвердження рівних, незалежних від статі можливостей самореалізації людини в усіх сферах життєдіяльності.

Метою пропонованої статті є з'ясування суті та змісту гендерного розвитку дошкільників, його завдання та принципи.

Виклад основного матеріалу. Період дошкільця, зокрема, є часом формування гендерних уявлень та засвоєння готових моделей гендерної поведінки.

Гендер - (лат. – „рід”) це поняття про систему ролей та відносин між жінками та чоловіками, яке визначається не біологічним походженням, а соціальним, культурним, політичним та економічним контекстами. т.ч., гендер можна розглядати як процес, у якому індивіди, що народилися в біологічних категоріях жіночої або чоловічої статі, стають соціальними категоріями чоловіків і жінок, набуваючи чоловічих або жіночих.

Гендерне виховання – процес, спрямований на формування якостей, рис і властивостей, що визначають необхідне суспільству ставлення людини до представників іншої статі, рівноправні соціальні взаємини статей [8, С. 36-50].

Гендерні уявлення – структурний компонент гендерної ідентичності, який відображає систему знань особистості про себе, як представника певної статі, уявлення про чоловічі та жіночі ролі, які засвоюються у процесі гендерної соціалізації. Завдяки сформованим гендерним уявленням особистість набуває індивідуального гендерного досвіду, що відображається в поведінкових, емоційних, мотиваційних проявах особистості. Гендерні уявлення засвоюються на когнітивному рівні у вигляді схем, латентних утворень, які є орієнтирами для дошкільника у двоїстому світі чоловічих та жіночих речей [4, С.8-10].

Гендерні уявлення дитини формуються не самі по собі, а під впливом гендерних стереотипів, установок, знань, суджень цінностей, які має кожне конкретне суспільство, нація, народ і несвідомо чи свідомо прищеплює їх своїм нащадкам.

Однією з визначальних є статево-рольова теорія. Ця позиція сформульована на основі теорії структурного функціоналізму Т. Парсонсом і Р. Бейлсом. Статево-рольовий підхід буде визначальним для нас через такі базові концепції:

- Він визначає позитивну функцію диференціації статевих ролей (жінки виконують експресивну роль, чоловіки – інструментальну) [6, с.474].
- Гендерні ролі формуються в процесі гендерної соціалізації. «Засвоєння гендерної ролі передбачає наявність не тільки відповідного типу поведінки, але й конкретних особистісних властивостей і способу життя»[5].
- Культурні стереотипи й особистий досвід орієнтують батьків на те, яким повинен бути хлопчик і якою – дівчинка [5].

Формування уявлень здійснюються у процесі соціалізації за допомогою механізмів: ідентифікації (З. Фрейд, Т. Парсонс, К. Хорні, Б. Вайтінги, Л. Кольберг, І. Кон, Л. Попова, Н. Обозова, І. Кльоцина, І. Гофман, Д. Кахилл, та ін.), імітації, наслідування (А. Бандура, П. Массен), спрямування, моделювання,

самовизначення, заохочення, самоприйняття, саморефлексії (Т. Говорун, О. Кікнежді), когнітивного дисонансу (В. Каган) [1, с 384].

Спираючись на теорію статевої типізації, ми можемо стверджувати, що статева ідентифікація формується завдяки підкріпленню. Тобто батьки, а також інші люди, які оточують дитину, заохочують таку поведінку, яка відповідає статі дитини (у хлопчиків-маскулінну, в дівчаток - фемінну поведінку).

“Фемінність та маскулінність вважають провідними вимірами гендерних орієнтацій, спрямованості людини та соціуму на ідеологію традиційного чи егалітарного розподілу ролей” [2, с 10].

Маскулінність, фемінність – нормативні уявлення про соматичні, психічні й поведінкові властивості, притаманні чоловікам і жінкам.

Фемінність та маскулінність досліджували представники біологізаторського підходу: З. Фройд, Е. Еріксон, Т. Парсонс, який пов'язував «маскулінність з інструментальними орієнтаціями та когнітивним фокусом на проблемі, отриманні результату, а фемінність - з експресивними орієнтаціями, емоційним фокусом на благополуччі інших та гармонії групи» [2, с 10].

Тобто, батьки заохочують дитину грати в статовспіввіднесені ігри та займатися традиційними для чоловіків, чи жінок справами. На цій підставі біхевіористичну схему закріплення чоловічих і жіночих ролей називають теорією статевої типізації. “У рамках кроскультурних досліджень виявлено, що дихотомія маскулінності-фемінності може набувати ознак гіпергендерних особистісних очікувань [3, с 10].

“Гіпергендерність як ознака статовитипової чоловічої чи жіночої поведінки є своєрідним символом охорони традиційного розподілу статевої ролей, поляризації фемінності/маскулінності, увиразнення їхньої інакшості, несумісності, діаметральної протилежності” [2, с 60].

Гіпергендерні чоловіки - сміливі, рішучі, наполегливі, мужні, вольові, відважні.

Гіпергендерні жінки - ніжні, витончені, слабкі. Слід зазначити, що гіпергендерні чоловіки схильні до войовничої та агресивної поведінки.

«Американський психолог Р. Грін зазначав, що інструментальні та експресивні гендерні ролі можуть виявлятися в індивіда залежно від ситуації. На його думку, маскулінні та фемінні характеристики не мусять калькувати одна одну, а мають інтегрувати в збалансованіше утворення» [2, с 68].

Гендерна соціалізація починається з раннього віку. Лікарі вважають, що діти різної статі розвиваються неоднаково через відмінності у структурі та роботі головного мозку. Тому процес виховання необхідно організовувати, урахувавши особливості статі.

Велику роль відіграє жіноче виховання для хлопців, особливо, якщо в родині немає дорослого чоловіка (наприклад, якщо сім'я складається з мами, бабусі, онука та онучок). У такій родині хлопці часто виростають чоловіками, які не можуть приймати рішення без втручання жінки, або, навпаки, можуть не поважати жінку та дівчину, не прагнуть допомагати їм.

На думку вчених, найбільш сприятливим віковим періодом для початку роботи з гендерного виховання є 3-4 рік життя. Діти цього віку усвідомлюють себе як індивідуальність. У них відбувається швидкий розвиток інтелекту. Діти вчаться керувати своїм тілом, оцінювати свої можливості, розуміти почуття та емоції. Відбувається первинна статева ідентифікація і на її базі – гендерна. Діти починають орієнтуватися у тому, хто хлопчик, а хто дівчинка. Порівнювати себе з іншими людьми. Вони виявляють інтерес до будови свого тіла.

На 5-6 роках життя продовжує формуватися гендерне самоусвідомлення дітей. З'являються перші гендерні стереотипи, формується гендерна самооцінка. Розвивається гендерна свідомість дітей. Що проявляється на рівні поведінки. Формуються відносини між хлопчиками й дівчатками. Діти вже здатні в іграх («Перукарня», «Шофери», «Сім'я» і тощо), розподіляти ролі за статевим принципом, імітують в ігровій діяльності жіночі та чоловічі професійні якості та вміння.

Діти старшого дошкільного віку чітко усвідомлюють свою статеву належність та її незмінність, а також замислюються над гнучкістю, пластичністю гендерних ролей. Період дошкільного дитинства – це той період, під час якого важливо зрозуміти дитину і допомогти їй розкрити унікальні можливості, надані їй статтю. Підготовку дітей до виконання свого життєвого призначення, різних соціальних ролей – мужнього сина, турботливої доньки, доброго брата чи сестри - треба починати з раннього віку, коли починає формуватися особистість.

Завдання гендерного виховання :

- формування розуміння ролі чоловіка і ролі жінки у суспільстві;
- прищеплення культури взаємовідносин статей;
- виховувати в дітей стійкий інтерес і позитивне ставлення до себе як об'єкта пізнання;
- поглиблювати знання про чоловіків і жінок, про зміст понять «хлопчик», «дівчинка», сприяти статевій ідентифікації;
- правильно і компетентно реагувати на прояви сексуального розвитку дітей різних статей;
- підтримувати фізичне й психічне здоров'я дітей, радість світосприйняття, оптимістичне ставлення до навколишнього світу;
- створювати умови для набуття досвіду відносин з навколишнім світом у цілому і світом людей зокрема;
- ознайомлювати з основними функціями сім'ї як психологічної групи і соціального інституту;
- закладати основи виконання відповідних своїй статі соціальних ролей.

Починаючи з середньої групи, слід проводити з дітьми спеціально організовані заняття, спрямовані на реалізацію завдань гендерного виховання, адже діти 5-го року життя мають деякі уявлення про особливості соціальних взаємовідносин між жінками й чоловіками. А саме: «Ми граємо разом», «Ми вчимося разом», «Ким бути?», «Ми такі схожі і такі різні». Роботу з гендерного виховання слід проводити комплексно, використовуючи різні методи, спеціально підготовлені та природні ситуації, що виникають у процесі життєдіяльності. Усю

роботу з гендерного виховання дітей дошкільного віку слід здійснювати, дотримуючись таких принципів :

- активності – використання будь-яких ситуацій у житті дитини для формування в неї правильних установок щодо своєї статі й вироблення відповідної рольової поведінки;
- реалістичності – формування реалістичного розуміння статевої диференціації;
- адресності – урахування не лише статі й віку дитини, а й її психічного та фізичного розвитку, соціального і культурного рівня;
- неперервності – послідовне врахування накопичених знань і соціального досвіду дитини, починаючи з раннього дитинства;
- довіри – базування відносин між дитиною та педагогом на довірі, яка можлива лише за умови серйозного ставлення педагога до інтересів дитини, її бажань та проявів статевої поведінки;
- моральної чистоти – виховання моральної особистості, у якій домінують якості, що формують хлопчика як майбутнього чоловіка, а дівчинку – як майбутню жінку [8].

Слід зауважити, що соціальні норми змінюються з часом. Проти гендерна асиметрія залишається. Гендерна система - це соціально сконструйована система нерівності статі. Гендер є одним із способів соціальної сертифікації суспільства.

Висновки. Отже, гендерні уявлення у хлопчиків та дівчат є статево-відповідними: у дівчат – фемінними, а у хлопчиків – маскулініними, що є позитивним на цьому етапі розвитку гендерних уявлень. Гендерні уявлення є стереотипними як у хлопчиків, так і у дівчаток; хлопчикам належить інструментальна, а дівчатам – експресивна роль. Аналіз результатів дослідження свідчить, що показник «незадоволеність власною статевою приналежністю» у хлопчиків є значно вищим, ніж у дівчаток.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку можуть стати вивчення психологічних особливостей формування гендерних уявлень у дівчаток дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вишемирський В. С. Теоретические основы изучения синдрома выгорания / В. С. Вишемирський // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць. Частина I./ –Херсон, 2008. -482с.
2. Аркин Е. А. Ребенок в дошкольные годы / Е. А. Аркин –Москва: Просвещение, 1968. -200с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, – Київ: Видавництво, 2012. – 26 с.
4. Гончаренко А. М. Хлопчики й дівчатка: [міжособистісні взаємини] / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2007. – №4. – С. 8–10.
5. Кононко О. Л. Розвиток статевої свідомості хлопчиків та дівчаток у дошкільний період / Вихователю про психологію та педагогіку сексуального

розвитку дитини: наук.-метод. збірник // за ред. Т.В. Говорун. –Київ: Інститут змісту та методів навчання, 1996. –143 с.

6. Клецина И. С. Самореализация личности и гендерные стереотипы [Электронный ресурс] : И. С. Клецина // Психологические проблемы самореализации личности / под ред. А. А. Реанна, Л. А. Коростылевой. – Санкт-Петербург, 1998. – Вып. 2. – С. 188–202. – Режим доступа : <http://herzen-aspirant.narod.ru/people/klyotsina.html>.

7. Палій. А. А. Диференціальна психологія: курс лекцій / А. А. Палій – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Стефанника В., 2007. – 474 с.

8. Сьоміна А. Гендерне виховання дітей дошкільного віку / А. Сьоміна // Вихователь-методист дошкільного закладу. –2011. –№4. – С.36–50.

УДК 159.9

Користов В. С.

Комп'ютерні ніки як засіб самопрезентації у віртуальному просторі

Анотація. У статті йдеться про самопрезентації підлітків і юнаків у віртуальному просторі за допомогою комп'ютерних ніків. «Нікнейм», «нік» - псевдонім, який обирає людина в певному віці для використання в Інтернеті, зазвичай у відеоіграх і сайтах для спілкування (форумах, чатах, блогах). Нікнейми несуть смислове навантаження і відображають особистісні якості їх носіїв. У статті описані основні типи ніків і представлені результати дослідження, яке проводилося на базі Інтернет-спільноти.

Ключові слова: нік, нікнейм, самопрезентація, віртуальна реальність, кіберсоціалізація.

Аннотация. В статье говорится о самопрезентации подростков и юношей в виртуальном пространстве с помощью компьютерных никнеймов. «Никнейм», «ник» - псевдоним, который выбирает человек в определенном возрасте для использования в Интернете, обычно в видеоиграх и сайтах для общения (форумах, чатах, блогах). Никнеймы несут смысловую нагрузку и отображают личностные качества их носителей. В статье описаны основные типы ников и представлены результаты исследования, которое проводилось на базе Интернет сообщества.

Ключевые слова: ник, никнейм, самопрезентация, виртуальная реальность, киберсоциализация.

Korystov V.S. Computer nicknames as a way of self-presentation in the virtual reality

Summary. This article says about the teenagers and youth's self-presentation in virtual reality by means of computer nicknames. "Nickname", "nick" – a pseudonym, chosen by a person of specific age in order to use it in the Internet, usually in videogames and communication sites (Internet forums, chats, blogs). Nicknames have hidden implication and represent personal qualities of their bearers. The article